

УДК 910.3:332.3(477.82)

Чир Н.В. к.геогр.н., доц. кафедри туризму
ДВНЗ «Ужгородський національний університет» м. Ужгород

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У БАСЕЙНАХ МАЛИХ РІЧОК (НА ПРИКЛАДІ Р. ВИЖІВКА)

Тези присвячені аналізу комплексу заходів, які проводяться у басейні р. Вижівка з метою оптимізації землекористування

Ключові слова: оптимізація, землекористування, протиерозійні заходи, консервація земель

Чир Н.В., к.геогр.н. Оптимизация землепользования в бассейнах малых рек (на примере р. Выжевка)

Тезисы посвящены анализу комплекса мероприятий, проводимых в бассейне р. Выжевка с целью оптимизации землепользования.

Ключевые слова: оптимизация, землепользование, противозерозийные мероприятия, консервация земель.

N. Chyr. Optimization of land use in small river basins (for example of r. Vyzevka)

Thesis devoted to the analysis of a set of measures carried out in the basin r. Vyzevka to optimize land use.

Keywords: optimization, land use, erosion control measures, conservation land.

Основною метою еколого-географічних досліджень є обґрунтування ефективних заходів з охорони земель по попередженню ерозії ґрунтів, оптимізації структури земельних угідь, поліпшення фізико-хімічних властивостей ґрунтового покриву, запобігання забруднення земель тощо. Такого роду дослідження варто проводити в першу чергу в басейнах малих річок, оскільки саме вони є індикаторами стану довкілля. Річка Вижівка належить до басейну Прип'яті і являється її правою притокою першого порядку. Довжина річки – 82,0 км, площа водозбору – 1246 км² [1].

Найменш вирішеними сьогодні є проблеми, пов'язані з ерозією, дефляцією, проведенням осушувальної меліорації, нераціональним застосуванням засобів хімізації, добуванням корисних копалин, а також забрудненням окремих територій басейну важкими металами.

Для поступової стабілізації та покращення екологічного стану басейну р. Вижівка, зменшення антропогенних змін необхідно розробити схеми оптимізації структури земельних угідь відповідно до ландшафтної будови території, особливостей природокористування в її межах.

Поліпшення екологічної ситуації у нашому випадку ми вбачаємо у

зниженні питомої ваги орних земель і, відповідно, збільшенні площі кормових угідь, чагарниково-деревних насаджень – еколого-стабілізуючих угідь, що функціонують за природними аналогами.

Як протиерозійний захід на території досліджуваного басейну на площі 1959 га використовується безполіцевий обробіток ґрунту. Його застосовують у господарствах всіх районів, особливо активно на території середньої течії басейну (1549 га).

Глибокий плоскорізний обробіток ґрунту та поверхневий і мілкий обробіток ґрунту застосовують на загальній площі 3,8 тис. га і 5,7 тис. га відповідно.

Щілювання ріллі проводиться у верхньої течії на площі 52,4 га й нижньої течії річки на площі 59,5 га. Лише у господарствах Любомльського району практикують щілювання кормових угідь на схилах та схилове розміщення культур. Так, станом на 2013 рік щілювання кормових угідь провели на 12,8 га, і на 26,4 га як протиерозійний захід – смугове розміщення культур.

Посів куліс застосовується на території середньої течії (892,1 га).

Середньорічні обсяги створення полезахисних та стокорегулюючих лісосмуг в басейні р. Вижівка – 933 га. При цьому у межах верхньої течії басейну цей показник становить 206,3 га, нижньої течії – 150,0 га, середньої течії – 576,2 га відповідно [1].

Особливо велика потреба берегоукріплення окремими деревами і чагарниками виникає там, де річка підходить близько до житлових будівель чи об'єктів господарського призначення. Тому, крім насаджень лісу на пісках, з 2000-х рр. здійснюється посадка лісу на балках і ярах у середній та нижній течіях на площі у 10,5 га та посадка лісу вздовж річок і водойм по всій території басейну на загальній площі 41,6 га.

На території у 30,6 га басейну як фітомеліоративні заходи захисту від водної ерозії, використовують посадку різних захисних насаджень. Всього, на початок 2000-х рр. у досліджуваному регіоні налічувалось 213,9 га лісомеліоративних насаджень; на початок 2013 – 2216,1 га.

Створюються на території басейну і плантаційні лісові насадження на місці малопродуктивних сільськогосподарських земель. Станом на 2013 рік їх створено на 24,7 га, в тому числі 4,0 га з метою лозоплетіння, 10,2 га задля отримання плодів ягід та 10,2 га з метою вирощування новорічних ялинок. Окрім цього, для підтримання екологічної рівноваги, планується покращити стан протиерозійних насаджень на площі 7,8 га, водоохоронних насаджень – на 6,6 га та полезахисних смуг – на 6,2 га.

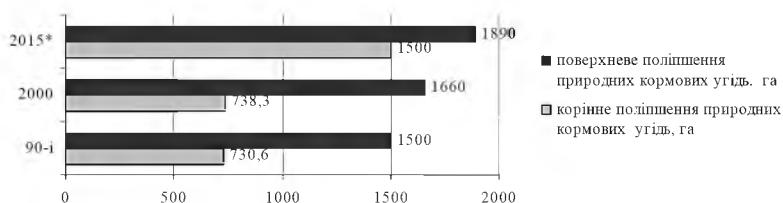
На даний час частина кормових угідь басейну осушена і на них проведено корінне і поверхнєве поліпшення. Окремі ділянки кормових угідь освоєні в польових сівозмінах. Із 12945,1 га сіножатей басейну

7464,4 га докорінно поліпшені. Це становить 58% від їх загальної кількості. Із пасовищами ситуація наступна: із 16951,2 га природних пасовищ 34 % або 5828,4 га становлять докорінно покращені [1].

Динаміка корінного та поверхневого поліпшення природних кормових угідь басейну представлена на рисунку 1.

Проводиться тут і глибоке розпушення ґрунту на площі 1032,6 га та рекультивация порушених земель на площі 88,7 га.

Удобрення є одним з найважливіших заходів підвищення продуктивності природних сіножатей і пасовищ, поліпшення кормових цінностей сіна та ботанічного складу трав. У розрахунку на 1 га посівної площі на сьогодні в басейні вноситься близько 9,7 т органічних добрив.

* прогнозовані Регіональною програмою захисту земель ДП «Волинський науково-дослідний та проєктний інститут землевстрою»

Рис. 1. Динаміка корінного та поверхневого поліпшення природних кормових угідь басейну

У якості меліорантів та місцевих добрив можуть бути використані піски, суглинки, глини, карбонатні породи, торф, сапропель та фосфорити. Одним з ефективних прийомів покращення родючості земель є альтернативні способи внесення меліорантів – локальне і стрічкове внесення [2].

Обсяги консервації земель у басейні р. Вижівка оцінюються у 3160, 2 га.

За підрахунками комплекс протиерозійних заходів, що здійснюються в басейні Вижівки дасть змогу відвернути втрати 433 тис. т. ґрунту та збільшити врожай на 227,3 тис. ц по всій території басейну.

1. Паспорт річки Вижівка / Ін-т «Волиньводпроект». – Луцьк : [б. в.], 1999. – 72 с.
2. Мольчак Я.О. Оптимізація агроєкологічного стану осушувальних земель шляхом використання місцевих меліорантів та добрив / Я.О. Мольчак, Л.Ф. Бондарчук, С.П. Бондарчук. – Луцьк : Ред.-вид. від. ЛНТУ, 2009. – 195 с.